

УДК 658.012

*Є. О. Діденко,
к. е. н., доцент кафедри менеджменту,
Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ
Ю. С. Моторна,
студент, Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

*E. A. Didenko,
Ph.D., associate professor of management department,
Kyiv National University of Technology and Design, Kyiv
Y. S. Motorna,
student, Kyiv National University of Technology and Design, Kyiv*

THE FEATURES OF FORMING OF INNOVATIONAL SECURITY OF THE ENTERPRISE

У статті досліджено сутність інноваційної безпеки підприємства та запропоновано її бачення. У роботі також представлено розуміння підсистем інноваційної безпеки підприємства та побудована їх ієрархія, що виступає базовою умовою для дослідження її стану. Також представлено модель управління інноваційною безпекою підприємства з виокремленням основних фаз.

The article explores the essence of the enterprise`s innovation security and proposes its vision. The paper also provides an understanding of the subsystems of the enterprise`s innovation security and constructs their hierarchy, which serves as the basic condition for studying its state. Also presented is a model for managing the company's innovation security with a distinction between the main phases.

Ключові слова: *інноваційна безпека підприємства, підсистеми, модель управління, фактори впливу.*

Keywords: *Innovation security of the enterprise, subsystems, management model, factors of influence.*

Постановка проблеми. В сучасних умовах ведення бізнесу, інновації в різних сферах діяльності підприємства відіграють вирішальну роль, адже тільки вони можуть забезпечити довгострокові конкурентні переваги перед іншими учасниками ринку та сприяти покращенню власної репутації. Загалом інновації являють собою фундамент інноваційної безпеки, забезпечення якої для підприємства є однією із змістовних умов розвитку та стабільності, неврахування якої призводить до послаблення та завчасного старіння суб'єкта господарювання, як системи. Тому, розуміння необхідності формування та забезпечення інноваційної безпеки є запорукою ефективного і успішного управління підприємством, а також створення високого та необхідного для подальшого функціонування потенціалу розвитку.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питання інноваційної безпеки підприємства розглядалися та вивчалися в різних контекстах багатьма вченими, зокрема: Бровко Г.М., Гавриш О.А., Ільякова І.Є., Кириченко О.С., Краснощоківа Ю.В., Кулаженко В.В., Максимова Т.С., Маслак О.О., Науменко Є.Ю.,

Ніколаєнко А.І., Олейніков О.О., Ревак І.О., Савіна Т.М., Семиноженко В.П., Сухоруков А.І., Шибіна А.В., Шкарлет С.М. та ін. Але недостатньо висвітленими аспектами залишаються питання виокремлення складових підсистем інноваційної безпеки підприємства. Окрім того, дискусійною сферою залишається сутність процесу забезпечення інноваційної безпеки підприємства.

Постановка завдання. Мета даного дослідження полягає у визначенні основних складових інноваційної безпеки підприємства та формуванні моделі її забезпечення в сучасних умовах господарювання.

Вклад основного матеріалу. Основою розуміння сутності процесу управління інноваційною безпекою підприємства виступає розкриття її сутності, як економічної категорії. Розглянемо деякі визначення, що пропонуються сучасними авторами (табл. 1).

Таблиця 1.
Визначення поняття «інноваційна безпека підприємства»

Автор	Визначення
Льякова І., Савіна Т. [4]	Це результат цілеспрямованої діяльності із формування інноваційного потенціалу і успішної його реалізації, який характеризують: конкурентоспроможний потенціал економічної діяльності, що забезпечує здатність господарюючого суб'єкта до стійкого інноваційного розвитку; висока ступінь конкурентоспроможності виробленої продукції на внутрішніх і зовнішніх ринках; досягнення високого технологічного рівня виробництва; оптимальне використання всіх видів ресурсів, в тому числі інтелектуальних, виробничих, кадрових, інвестиційних.
Маслак О. [9]	Це стан підприємства, який формується в результаті цілеспрямованої діяльності щодо впровадження інноваційної моделі розвитку в усіх аспектах господарювання.
Науменко Є. [10]	Це формування необхідних і достатніх умов для збільшення можливостей створення та використання інновацій: продуктових, технологічних, економічних організаційних і соціальних, з метою розробки та впровадження конкурентоспроможності продукції й технологій на рівні світових стандартів.
Шкарлет С. [12]	Це стійкий розвиток (тобто збалансований і безперервний), що досягається за допомогою використання всіх видів ресурсів та підприємницьких можливостей, за якими гарантується найефективніше їх використання для стабільного функціонування і динамічного науково-технічного й соціального розвитку, запобігання внутрішньому та зовнішньому негативному впливу (загрозам).
Краснощоківа Ю. [6]	Це процес забезпечення умов за яких нівелюється нейтралізується негативний вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на стійкість й ефективність інноваційного процесу, що є основою незалежності, стійкості, ефективності та конкурентоспроможності підприємства в цілому.
Гавриш О. [1]	Це такий рівень розвитку інноваційних потужностей та потенціалу підприємства, що дозволяє досягти стану захищеності від внутрішніх та зовнішніх економічних загроз в умовах нестабільності національної економіки.
Кулаженко В. [7]	Це система заходів безпеки підприємства, покликана, з одного боку, забезпечувати широке використання інноваційних нововведень як при збуті та виробництві, так і на інших стадіях, а, з іншого, – створювати інноваційно-сприятливий клімат як у процесі виробництва, так і у захисті підприємства від внутрішніх та зовнішніх загроз.

На підставі запропонованих підходів, можна зробити висновок, що вчені до основних характеристик поняття «інноваційна безпека» відносять: результат діяльності [4], рівень розвитку, який дозволяє запобігти негативному впливу різноманітних факторів [1, 12], стан підприємства [9], безпосередньо саму діяльність підприємства щодо змін, за допомогою системи заходів [7, 8], а також процес формування та забезпечення умов [6, 10].

Аналіз та узагальнення існуючих поглядів дозволяє визначити інноваційну безпеку як стан суб'єкта господарювання, обумовлений впливом внутрішніх та зовнішніх факторів, що забезпечує стабільний розвиток підприємства за рахунок цілеспрямованої діяльності щодо впровадження прогресивних змін у всіх сферах функціонування підприємства на основі мінімізації ризиків та втрат від проявів загроз з метою отримання довгострокових конкурентних позицій на ринку та створення високого інноваційного потенціалу розвитку.

Відповідно, стратегічною метою у даному контексті виступає побудова дієвої системи управління інноваційною діяльністю підприємства, що за рахунок кваліфікованого менеджменту втілюється у життя, забезпечуючи належний результат інноваційного розвитку суб'єкта ринку.

Задля того, щоб зрозуміти, які функціональні підсистеми включає у себе інноваційна безпека, доцільно звернути увагу на класифікацію інновацій. З одного боку, за місцем в систем виділяють інновації на вході, виході та ті, що стосуються системної структури (управлінської, виробничої, технологічної), а, з іншого, – за сферою застосування виокремлюють технічні (які пов'язані з продукцією, виробництвом, технологією) та організаційні (які змінюють систему управління та організацію інноваційного процесу). Таке твердження дозволяє сформувати дві підсистеми інноваційної безпеки: інтелектуально-інноваційну та виробничо-

інноваційну. Якщо стан першої підсистеми обумовлюється інтелектуальним потенціалом персоналу підприємства та дієвістю системної структури суб'єкта господарювання, що функціонує із застосуванням прогресивних підходів і методів управління, рівень другої складової визначається, з одного боку, відповідністю сировини, техніки та технологій конкурентним аналогам, а, з іншого, – сучасністю продукції та її затребуваністю ринком [3].

Інноваційна діяльність, як правило, пов'язана з різного роду ризиками – вагомими перешкодами в процесі реалізації інновації, у вигляді несприятливих ситуацій та їх наслідків.

Відповідно до виділених складових інноваційної безпеки, можна виділити такі види ризиків:

1. Організаційні (некваліфікований менеджмент; поганий соціально психологічний клімат у колективі; неефективна система мотивування працівників задіяних у процесі інноваційної діяльності; прийняття помилкових рішень; помилки в плануванні і проектуванні інноваційних проектів, перевитрати тощо).

2. Кадрові (недостатній рівень кваліфікації персоналу та відсутність фахівців з управління інноваційною діяльністю; плинність кадрів; опір змінам з боку працівників; неспроможність робітників підприємства реалізувати передбачені інноваційним проектом роботи; неспроможність працівників освоювати нове обладнання та технології тощо);

3. Технологічні (ймовірність швидкого відтворення досягнень підприємства-інноватора конкурентами або розробка ними більш ефективного нововведення; підвищенні в порівнянні з попередніми оцінками поточні витрати; підвищений в порівнянні з попередніми оцінками період адаптації технології; помилки у використанні техніки та технології тощо);

4. Ресурсні (недостатність матеріальних, технічних, людських та фінансових ресурсів; зриви постачання сировини та матеріалів; нераціональне використання ресурсів тощо);

5. Продуктові (невиконання інноваційним продуктом, тих технологічних завдань, які перед ним поставлені; неприйняття інноваційного продукту споживачем; неякісно організована система управління запасами тощо).

Через активізацію інноваційного процесу, який потребує значних обсягів інформації і знань у продукції підприємств, зростає частка інформаційної складової, що вимагає високого рівня інформаційного забезпечення [5]. Високий рівень інформаційного забезпечення дає можливість підприємству окреслити напрямки розробки та впровадження інновацій, здійснювати моніторинг середовища для постановки конкретних завдань, дозволяє оцінити наслідки реалізації цих завдань при наявних ризиках.

З метою досягнення більш високого рівня інноваційної безпеки підприємство має проводити системну роботу із належного управління за основними функціональними напрямками. На основі існуючих підходів до управління економічною безпекою [2, 11], елементом якої виступає інноваційна складова, процес забезпечення останньої можна поділити умовно на дві основні фази. Так перша стадія передбачає формування інноваційної безпеки підприємства, друга – полягає у підтримці її на бажаному рівні з урахуванням можливостей суб'єкта господарювання.

Відповідно до зазначеного представимо модель управління інноваційною безпекою підприємства на рис. 1.

Рис. 1. Модель управління інноваційною безпекою підприємства

Як бачимо, процес управління інноваційною безпекою спрямовано на створення та впровадження у життя стратегії, яка забезпечить розвиток інноваційного потенціалу підприємства. Її формування ґрунтується на дослідженні стану інноваційної безпеки та виявленні ризиків, пов'язаних із здійсненням інноваційної діяльності. Сам же процес реалізації стратегії у життя супроводжується корегуванням її положень в залежності від результатів діяльності підприємства. Окрім того, потрібно зауважити, що процес управління інноваційною безпекою носить неперервний характер, що передбачає певний алгоритм дій. Відповідно до нього, якщо підприємство за отриманими результатами змогло забезпечити собі достатній рівень інноваційної безпеки, воно

переходить до етапу підтримки її рівня, що, в свою чергу, передбачає подальший розвиток інноваційного потенціалу та створення нових конкурентних переваг ресурсного, техніко-технологічного або продуктового характеру. У протилежному випадку, суб'єкт господарювання вимушений продовжувати пошук шляхів забезпечення базового рівня інноваційної безпеки.

Висновок. Отже, інноваційна складова виступає однією з важливих підсистем економічної безпеки підприємства, що істотно мірою впливає на формування іміджу суб'єкта господарювання та його потенціалу. Інноваційна безпека складається з наступних функціональних підсистем: інтелектуально-інноваційної та виробничо-інноваційна. В свою чергу, інтелектуально-інноваційна складова включає у себе організаційну та кадрову підсистеми, а виробничо-інноваційна – технологічну, ресурсну та продуктову. Згідно сутності елементів інноваційної безпеки підприємства було представлено можливі групи ризиків, що супроводжують процес управління інноваційною безпекою. Враховуючи мінливість зовнішнього та внутрішнього середовища, ризикованість інноваційної діяльності, потребу в підвищенні рівня конкурентоспроможності була розроблена модель управління інноваційною безпекою підприємства, яка передбачає фазу її формування та подальшої підтримки.

Література.

1. Гавриш О. А. Інноваційний розвиток як необхідна складова економічної безпеки сучасних підприємств / О. А. Гавриш, Г. М. Черняк // Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». – Режим доступу: <http://economy.kpi.ua/uk/node/790>.
2. Діденко Є. О. Теоретико-методичні засади управління економічною безпекою підприємств / Є. О. Діденко, В. І. Бокій // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – Хмельницький : ХНУ, 2010. – №5. Т.1. – С. 71-75.
3. Діденко Є. О. Функціональні складові економічної безпеки підприємства та їх сутність / Є. О. Діденко // Економіка : проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2009. – №251, Т.3. – С. 773-777.
4. Илякова И. Е. Влияние научно-технического потенциала на обеспечение инновационной безопасности предприятия / И. Е. Илякова, Т. Н. Савина // Экономический анализ : теория и практика. – 2016. – №7. – С. 162-174.
5. Иванова О. М. Інформаційне забезпечення інновацій як потенціалу економічного зростання / О. М. Иванова // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки. – 2011. – №3. – С. 212-214. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpushk_2011_3_42.
6. Краснощоклова Ю. В. Інноваційна безпека підприємства як запорука конкурентоспроможності в умовах інтеграції / Ю. В. Краснощоклова // Управління розвитком. – 2011. – №4 (101) – С. 177-178.
7. Кулаженко В. В. Особливості інноваційної складової економічної безпеки підприємства / В. В. Кулаженко // Вісник КНУТД. – №2. – 2012. – С. 123-127.
8. Максимова Т. С. Формування інноваційної політики підприємства / Т. С. Максимова, О.В. Філімонова, К. В. Лиштван // Економічний вісник Донбасу. – 2010. – № 2 (20) – С. 181-183.
9. Маслак О. О. Безпека інноваційного розвитку промисловості як складова національної безпеки країни / О. О. Маслак // Бізнес Інформ. – №7. – 2014. – С. 93-97.
10. Науменко Є. Ю. Структура економічної безпеки підприємства в умовах кризи / Є. Ю. Науменко // Молодий вчений. – №6. – 2017. – С. 466-471.
11. Піх М. З. Формування економічної безпеки підприємств харчової промисловості : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / Піх Марія Зіновіївна. – К., 2016. – 24 с.
12. Шкарлет С. М. Економічна безпека підприємства : інноваційний аспект : монографія / С. М. Шкарлет. – К. : Книжкове видво НАУ, 2007. – 436 с.

References.

1. Havrysh, O. A. (2014), «Innovative development as an integral part of the economic security of modern enterprises», «*Ekonomichnyj visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivs'kyj politekhnichnyj instytut»*», [Online], vol. 8, available at: <http://economy.kpi.ua/uk/node/790>.
2. Didenko, Ye. O. and Bokij, V. I. (2010), «Theoretical and methodical principles of management of economic safety of enterprises», «*Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Ekonomichni nauky*», vol. 5, pp. 71-75.
3. Didenko, Ye. O. (2009), «Functional components of economic security of the enterprise and their essence», «*Ekonomika : problemy teorii ta praktyky*», vol. 251, pp. 773-777.
4. Iljakova, I. E. and Savina, T. N. (2016), «Influence of scientific and technical potential on providing of innovative safety of enterpris», «*Jekonomicheskij analiz : teorija i praktika*», vol. 7, pp. 162-174.
5. Ivanova, O. M. (2011), «Information provision of innovations as a potential for economic growth», «*Naukovyj visnyk Poltavs'koho universytetu ekonomiky i torhivli. Serii : Ekonomichni nauky*», [Online], vol. 3, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpushk_2011_3_42.
6. Krasnoschokova, Yu. V. (2011), «Innovative security of the company as a guarantee of competitiveness in terms of integration», «*Upravlinnia rozvytkom*», vol. 4 (101), pp. 177–178.
7. Kulazhenko, V. V. (2012), «Features of the innovative component of the economic security of the enterprise», «*Visnyk KNUTD*», vol. 2, pp. 123-127.

8. Maksymova, T. S., Filimonova, O.V. and Lyshtvan, K. V. (2010), «Formation of innovative enterprise policy», *«Ekonomichnyj visnyk Donbasu»*, vol. 2 (20), pp. 181-183.
9. Maslak, O. O. (2014), «Safety of innovation development of industry as a component of national security of the country», *«Biznes Inform»*, vol. 7, pp. 93-97.
10. Naumenko, Ye. Yu. (2014), «The structure of economic security of the enterprise in a crisis», *«Molodyj vchenyj»*, vol. 6, pp. 466-471.
11. Pikh, M. Z. (2016), «Formation of economic safety of food industry enterprises», Ph.D. Thesis, Economics and management of enterprises (by types of economic activity), National University of Food Technology Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
12. Shkarlet, S. M. (2007), *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva : innovatsijnyj aspekt* [Economic security of an enterprise: an innovative aspect], Knyzhkove vydvo NAU, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 27.12.2017 р.